

Byla C-326/23

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. gegužės 25 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sąd Najwyższy (Lenkija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. kovo 15 d.

Pareiškėjos:

C.W.S.A.

C.O.S.A.

D. sp. z o.o.

G.S.A.

C. sp. z o.o.

C.I.S.A.

Atsakovas:

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Pagrindinės bylos dalykas

Procesas byloje, kurioje nagrinėjami skundai dėl *Prezes UOKiK* (Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkas) 2009 m. gruodžio 8 d. sprendimo dėl pareiškėjų sudaryto susitarimo pripažinimo konkurenciją pilkojo cemento gamybos ir prekybos vidaus rinkoje ribojančiais veiksmais, pažeidžiančiais tiek nacionalinę, tiek Sąjungos teisę, ir dėl piniginių baudų už tai skyrimo. Prašymas ištirti, ar *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) teisėjas atitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus

Prejudicinio klausimo dalykas ir teisinis pagrindas

ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio pirma pastraipa, išaiškinimas (pagal SESV 267 straipsnį)

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio [pirma pastraipa], turi būti aiškinama taip, kad bylą nagrinėjantis teismas privalo neatsižvelgti į veiksmą (prašymą) šalies, kuri siekia užginčyti, nors tai yra nepriimtina pagal Europos Sąjungos teisę ir valstybės narės Konstituciją, teisėjo skyrimą, kuris pagal nacionalinę ir Sąjungos teisę negali būti teisminės kontrolės dalykas, ginčydama šio teisėjo tinkamumą priimti sprendimus, atsižvelgdamas į tai, kad nėra ryšio tarp šio teisėjo paskyrimo procedūros aplinkybių ir nagrinėjamos bylos aplinkybių ir jokio realaus pagrindo ginčyti šio teisėjo nešališkumą ir nepriklausomumą remiantis kitomis aplinkybėmis nei šalies ginčijamas teisėjo paskyrimo procedūros teisėtumas, įskaitant šio teisėjo elgesį po paskyrimo ir jo imlumą įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžios įtakai, ir toks šalies veiksmas, atsižvelgiant į nacionalinę teisę, prilygsta nepriimtina *actio popularis* ir yra grubus ir akivaizdus piktnaudžiavimas nacionaline proceso teise?

2. Ar Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio [pirma pastraipa], turi būti aiškinama taip, kad veiksmingas ir pakankamas pagal įstatymą įsteigto teismo, kaip jis suprantamas pagal Europos Sąjungos teisę, kriterijų atitikimo mechanizmas egzistuoja tada, kai pagal nacionalinę teisę šalims suteikiama teisė reikalauti patikrinti visų su paskyrimo procedūra ir teisėjo elgesiu po paskyrimo susijusių aplinkybių poveikį jo nešališkumui ir nepriklausomumui nagrinėjamoje byloje, taikant vadinamąjį nešališkumo testą arba teikiant prašymą nušalinti teisėją?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Pagrindinių teisių chartija) 47 straipsnio pirma pastraipa

2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos [r]eglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Lenkijos Respublikos Konstitucija) 179 ir 180 straipsniai

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (2017 m. gruodžio 8 d. Aukščiausiojo Teismo įstatymas) 29 straipsnis

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (1964 m. lapkričio 17 d. Civilinio proceso kodeksas) 49 straipsnio 1 dalis, 379 straipsnio 4 punktas

Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Įstatymas dėl konkurencijos ir vartotojų apsaugos; toliau – UOKK) 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktai, 9 straipsnis, 101 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Pareiškėjos pateikė skundus dėl 2009 m. gruodžio 8 d. *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos tarnybos pirmininkas, toliau – UOKiK) sprendimo, kuriuo *L.S.A.*, įsteigtos *M.*, *G.S.A.*, įsteigtos *C.*, *G.I S.A.*, įsteigtos *K.*, *C.2 sp. z o.o.*, įsteigtos *V.*, *D. sp. z o.o.*, įsteigtos *S.*, *C. W.S.A.*, įsteigtos *T.*, ir *C.O.S.A.*, įsteigtos *O.*, sudarytas susitarimas dėl pilkojo cemento kainų ir kitų pardavimo sąlygų nustatymo, pilkojo cemento gamybos ir prekybos rinkos pasidalijimo ir keitimosi konfidencialia komercine informacija buvo pripažintas konkurenciją pilkojo cemento gamybos ir prekybos vidaus rinkoje ribojančiais veiksmais ir nurodyta juos nutraukti. Šiuo sprendimu pirmiau nurodytiems subjektams buvo skirtos piniginės baudos.
- 2 2013 m. gruodžio 13 d. sprendimu *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšuvos apygardos teismas, nagrinėjantis bylas, susijusias su konkurencijos ir vartotojų teisių apsauga) pakeitė ginčijamą sprendimą ir sumažino paskirtas pinigines baudas.
- 3 2021 m. gegužės 21 d. sprendimu *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas) iš dalies panaikino skundžiamą Apygardos teismo sprendimą ir šia apimtimi grąžino bylą Apygardos teismui nagrinėti iš naujo, palikdamas šiam teismui teisę spręsti dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliaciniame ir kasaciniame procesuose.
- 4 Šį sprendimą apskundė, be kita ko, *C. sp. z o.o.* Bendrovė nurodė, kad procesas yra negaliojantis (Civilinio proceso kodekso (toliau – KPC) 379 straipsnio 4 punktas), nes, jos nuomone, Aukščiausiojo Teismo, nagrinėjusio bylą Nr. I NSK 8/19, užbaigtą 2020 m. liepos 29 d. sprendimu, pagal kurį Apeliacinis teismas iš naujo nagrinėjo bylą ir priėmė skundžiamą sprendimą, sudėtis yra neteisėta. Taip yra todėl, kad teisėjų kolegiją sudarė asmenys, paskirti į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė

teismų taryba) (toliau – KRS), sudarytos pagal *Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* (2017 m. gruodžio 8 d. Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas dėl Nacionalinės teismų tarybos ir tam tikri kiti įstatymai) (*Dz. U.* 2018, 3 pozicija; toliau – 2017 m. įstatymas), teikimu. Į Apeliacinio teismo, nagrinėjusio bylą Nr. VII Aga 847/20, užbaigtą skundžiamu sprendimu, sudėtį taip pat įėjo asmuo, paskirtas į Apeliacinio teismo teisėjo pareigas pagal 2017 m. įstatymą suformuotos KRS teikimu. Be to, pareiškėja nurodė, kad buvo pažeista 1950 m. lapkričio 4 d. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis priimant skundžiamą sprendimą tokiomis sąlygomis, kuriomis pareiškėjai nebuvo užtikrinta teisė, kad jos bylą nagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, nes Aukščiausiojo Teismo, nagrinėjusio bylą Nr. INSK 8/19, ir Varšuvos apeliacinio teismo, nagrinėjusio bylą Nr. VII Aga 847/20, sudėtis buvo neteisėta.

- 5 Remdamasi pirmiau nurodytais pagrindais, pareiškėja prašė panaikinti skundžiamą sprendimą, nutraukti bylą ta apimtimi, kuria ji yra negaliojanti, ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo tinkamai sudarytai Aukščiausiojo Teismo kolegijai arba, jei prašymas būtų atmestas, panaikinti skundžiamą sprendimą ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo tinkamai sudarytai Apeliacinio teismo kolegijai.
- 6 2023 m. sausio 23 d. raštu *C. sp. z o.o.* prašė pripažinti, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjas O. N., paskirtas į kolegiją, nagrinėjančią bylą Nr. I NZ 22/22, neatitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, atsižvelgiant į jo paskyrimo aplinkybes ir elgesį po paskyrimo. Buvo nurodytos šios prašymą pagrindžiančios aplinkybės:
  - a) teisėjas O. N. dalyvavo konkurse į laisvas teisėjų vietas Aukščiausiajame Teisme, organizuotame KRS, suformuotos pagal 2017 m. įstatymą;
  - b) teisėjas O. N. nagrinėjo bylas ir vykdė teisminę veiklą nepaisydamas *Naczelný Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas, toliau – NSA) priimtos nutarties, kuria buvo sustabdytas KRS sprendimo, pagal kurį jis buvo paskirtas į teisėjo pareigas, galiojimas, ir trijų jungtinių Aukščiausiojo Teismo kolegijų – *Izba Cywilna* (Civilinių bylų kolegija), *Izba Karna* (Baudžiamųjų bylų kolegija) ir *Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych* (Darbo ir socialinio draudimo bylų kolegija) 2020 m. sausio 23 d. sprendimo (toliau – 2020 m. sprendimas), kuriuo nuspręsta, kad teismo sudėtis yra neteisėta kiekvieną kartą, kai į ją įeina asmuo, paskirtas į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas KRS, suformuotos pagal 2017 m. įstatymą, teikimu;
  - c) teisėjas O. N. dalyvavo priimant sprendimą, keliantį rimtų abejonių dėl jo nepriklausomumo, dėl rinkimų protestų po 2020 m. prezidento rinkimų.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 7 Šioje byloje kilusi problema apima du klausimus, susijusius su dviem procesiniais institutais, nustatytais nacionalinėje teisėje (Lenkijos civiliniame procese), t. y. teisėjo nušalinimu (pagal Civilinio proceso kodekso nuostatas) ir vadinamuoju nešališkumo testu, t. y. teisėjo – šiuo atveju Aukščiausiojo Teismo teisėjo (pagal Aukščiausiojo Teismo įstatymo nuostatas) – atitikties nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimams nagrinėjimu, pažymint, kad bendrosios kompetencijos teismų teisėjų atžvilgiu numatytas (kitame teisės akte) toks pat sprendimas.
- 8 Pateiktais klausimais siekiama nustatyti rėmus, kurie, Aukščiausiojo Teismo nuomone, yra pagrindai siekiant suderinti konstitucinę sritį, kylančią iš Lenkijos konstitucinės santvarkos, ir procesinę bei garantijų sritis, kylančias iš vertybių, kuriomis grindžiama Sąjungos teisėje įtvirtinta pagrindinė teisė kreiptis į teismą, pagal standartą, suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. Atsižvelgdamas į ankstesnę Teisingumo Teismo ir *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) jurisprudenciją, Aukščiausiasis Teismas įžvelgia erdvę jurisprudenciniam dialogui, kad būtų išvengta pozicijos, lemiančios nepašalinamą Sąjungos teisės ir nacionalinės (konstitucinės) teisės konfliktą.
- 9 Pirmasis klausimas susijęs su procesiniu veiksniu (prašymu) šalies, kuri siekia užginčyti, nors tai yra nepriimtina pagal Sąjungos teisę ir valstybės narės Konstituciją, teisėjo paskyrimą, kuris pagal nacionalinę ir Sąjungos teisę negali būti teisminės kontrolės dalykas, ginčydama šio teisėjo tinkamumą priimti sprendimus, atsižvelgiant į tai, kad nėra ryšio tarp šio teisėjo paskyrimo procedūros aplinkybių ir nagrinėjamos bylos aplinkybių ir jokio realaus pagrindo ginčyti šio teisėjo nešališkumą ir nepriklausomumą remiantis kitomis aplinkybėmis nei šalies ginčijamas teisėjo paskyrimo procedūros teisėtumas, įskaitant šio teisėjo elgesį po jo paskyrimo ir jo imlumą įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžios įtakai. Pagal nacionalinę teisę toks šalies veiksmas prilygsta nepriimtina *actio popularis* ir yra grubus ir akivaizdus piktnaudžiavimas nacionaline procesine teise. Todėl kyla klausimas, ar pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio pirma pastraipa, byla nagrinėjantis teismas privalo į tokį veiksmą neatsižvelgti.
- 10 Lenkijos teisėje yra nustatytos dvi priemonės, kurios leidžia proceso šalims įrodinėti, kad konkrečiu atveju į kolegiją paskirtas teisėjas nesuteikia objektyvaus bylos išsprendimo garantijos. Pirmoji iš jų yra teisėjo nušalinimo institutas pagal KPC 49 straipsnį. Šioje nuostatoje nustatytas teisėjo nušalinimas konkrečioje byloje, jeigu yra tokio pobūdžio aplinkybė, kuri gali kelti abejonių dėl teisėjo nešališkumo byloje (*iudex suspectus*). Tai ne nušalinimas pagal įstatymą (*ipso iure*), nes tokiu atveju turi būti pradėtas procesas, o nušalinimas arba šalies prašymu, arba pagal paties teisėjo pareiškimą.
- 11 Vertinant aplinkybių, kurios gali kelti abejonių dėl teisėjo nešališkumo, buvimą, reikia atsižvelgti į du aspektus: vadinamąjį objektyvųjį ir subjektyvųjį teisėjo

nešališkumą. Subjektyvusis aspektas reiškia, kad nė vienas teisėjas neturi parodyti tendencingumo ar išankstinio nusistatymo kurios nors šalies atžvilgiu – asmeninis nešališkumas preziumuojamas, kol neįrodyta kitaip. Antra, teismas turi būti objektyviai nešališkas, t. y. pateikti pakankamas garantijas, kad šiuo atžvilgiu būtų užkirstas kelias bet kokioms pagrįstoms abejonėms (žr. 2009 m. vasario 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą *Koldo Gorostiaga Atxalandabaso / Parlamentas*, C-308/07, EU:C:2009:103).

- 12 Be to Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje priimta išorinių nepriklausomumo požymių išsaugojimo samprata. Svarbu ne tik tai, kad byla nagrinėjantis teisėjas visą laiką elgtųsi pagal nepriklausomumo ir nešališkumo principus, bet ir tai, kad išorinio vertinimo metu teisėjo elgesys atitiktų tokius standartus. Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje taip pat pažymima, kad kalbama ne apie tai, ar teisėjui gali būti pateikti kaltinimai dėl pagrįsto objektyvumo stokos, o apie tai, ar, šalies požiūriu, yra pakankamai aplinkybių, kurios gali kelti abejonių dėl teisėjo nešališkumo. Tai pabrėžiama ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) jurisprudencijoje.
- 13 Teisėjo nušalinimą pagal KPC 49 straipsnio 1 dalį lemia ne pats faktas, kad jis „asmeniškai“ pažįsta šalį, bet tam tikras asmeninių santykių modelis, dėl kurio teisėjui būtų sunku išlikti nešališkam sprendžiant su ta šalimi susijusį ginčą. Tokiems santykiams gali būti būdingas emocinis požiūris į atitinkamą asmenį arba ryšiai, darantys įtaką teisėjo interesams ar gyvenimo padėčiai.
- 14 Antroji priemonė (susijusi su Aukščiausiojo Teismo teisėju) nustatyta *Ustawa o Sądzie Najwyższym* (Aukščiausiojo Teismo įstatymas, toliau – *uSN*) 29 straipsnio 5 dalyje (įtraukta 2022 m. siekiant įgyvendinti reikalavimus, kylančius iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos). Ji susijusi su patikrinimu, be kita ko, ar Aukščiausiojo Teismo teisėjas atitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, atsižvelgiant į jo paskyrimo aplinkybes ir elgesį po paskyrimo, jei dėl to konkrečios bylos aplinkybėmis gali būti pažeisti nepriklausomumo ar nešališkumo standartai, darant įtaką bylos baigčiai, atsižvelgiant į su teisiu turėtoju susijusias aplinkybes ir bylos pobūdį. Patenkindamas prašymą, Aukščiausiasis Teismas nušalina teisėją nuo bylos nagrinėjimo, vis dėlto teisėjo nušalinimas nuo dalyvavimo vienoje byloje negali būti pagrindas nušalinti tą teisėją nuo kitų bylų, nagrinėjamų jam dalyvaujant (*uSN* 29 straipsnio 18 dalis).
- 15 Tiek prašymas nušalinti teisėją, tiek prašymas ištirti nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus nėra bendro pobūdžio priemonės, todėl jomis nesiekama apskritai nušalinti teisėją nuo bylų nagrinėjimo. Abiem šiomis priemonėmis siekiama, kad šalis galėtų jomis pasinaudoti, siekdama nušalinti teisėją, kuris konkrečios bylos aplinkybėmis nesuteikia garantijų, kad byla bus išnagrinėta objektyviai ir nepriklausomai, be trečiųjų šalių įtakos.
- 16 Pagal *Konstytucja RP* (Lenkijos Respublikos Konstitucija) 179 straipsnį teisėjus neribotam laikui skiria Lenkijos Respublikos prezidentas KRS teikimu. O pagal *uSN* 29 straipsnį Aukščiausiojo Teismo teisėjas yra Lenkijos Respublikos

prezidento į šias pareigas paskirtas asmuo, davęs priesaiką Lenkijos Respublikos prezidentui (1 dalis). Šiuo atveju svarbu tai, kad Aukščiausiojo Teismo ar jo organų veiklos kontekste neleistina ginčyti teismų, konstitucinių valstybės institucijų ir teisės kontrolės bei apsaugos institucijų įgaliojimų (2 dalis), taip pat neleistina Aukščiausiajam Teismui ar kitai institucijai nustatyti ar vertinti teisėjo paskyrimo teisėtumą ar iš tokio paskyrimo kylančius įgaliojimus atlikti užduotis, susijusias su teisingumo vykdymu (3 dalis).

- 17 Aukščiausiojo Teismo teisėjo paskyrimo aplinkybės negali būti išskirtinis pagrindas ginčyti sprendimą, priimtą dalyvaujant šiam teisėjui, arba ginčyti jo nepriklausomumą ir nešališkumą (*uSN* 29 straipsnio 4 dalis).
- 18 Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje laikomasi tokios pat nuomonės. Keliuose sprendimuose Konstitucinis Teismas nusprendė, kad KPC 49 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje numatyta galimybė nagrinėti prašymą dėl teisėjo nušalinimo dėl jo paskyrimo, atlikto Lenkijos Respublikos Prezidento KRS teikimu, neteisėtumo ir kiek joje bet kokia aplinkybė, susijusi su šio teisėjo paskyrimo, atlikto Lenkijos Respublikos Prezidento KRS teikimu, procedūra, pripažįstama prielaida, galinčia sukelti pagrįstų abejonių dėl teisėjo nešališkumo konkrečioje byloje, prieštarauja Lenkijos Respublikos Konstitucijai. Be to, Konstitucinis Teismas pripažino tam tikras Aukščiausiojo Teismo įstatymo nuostatas prieštaraujančiomis Lenkijos Respublikos Konstitucijai tiek, kiek jose nustatytas norminis pagrindas Aukščiausiajam Teismui spręsti dėl asmens, paskirto eiti teisėjo, įskaitant Aukščiausiojo Teismo teisėją, pareigas, statuso ir iš to kylančių tokio teisėjo įgaliojimų, taip pat teismo veiksmo, atlikto dalyvaujant šiam asmeniui, galiojimo, susijusio su šiuo statusu.
- 19 Toks sprendimas pripažįstamas ir Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, kurioje laikoma, kad vien dėl to, kad buvo paskirti dalyvaujant vykdomosios valdžios institucijoms, atitinkami teisėjai netapo nuo jų priklausomi ir negali kilti abejonių dėl jų nešališkumo, jeigu po paskyrimo suinteresuotiesiems asmenims nedaroma jokie spaudimo ir vykdydami savo pareigas jie negauna jokių nurodymų (žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A.K. ir kt.*, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 133 punktą; taip pat žr. šiuos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimus: 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *A.B. ir kt.*, C-824/18, EU:C:2021:153, 122 punktą; 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimo *Repubblica*, C-896/19, EU:C:2021:311, 56 punktą; 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija*, C-791/21, EU:C:2021:596, 97 punktą). Kartu aplinkybė, jog tai, kad organas, kaip antai Nacionalinė teismų taryba, dalyvauja teisėjų skyrimo procese ir daugiausia yra sudarytas iš teisėkūros institucijų pasirinktų narių, negali kelti abejonių dėl pasibaigus šiam procesui paskirtų teisėjų nepriklausomumo (žr. panašaus 2020 m. liepos 9 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Land Hessen*, C-272/19, EU:C:2020:535, 55 ir 56 punktus).
- 20 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos taip pat matyti, kad kitaip gali būti tuo atveju, kai dėl tos pačios aplinkybės, kartu atsižvelgiant į kitas reikšmingas aplinkybes ir tokio pasirinkimo sąlygas, tokių abejonių kyla (Europos Sąjungos

Teisingumo Teismo sprendimo byloje C-791/21 103 punktas). Reikia pažymėti, kad sąvoka „nepriklausomas ir nešališkas teismas“ (angl. *independent and impartial tribunal*, vok. *unabhängiges und unparteiisches Gericht*) iš esmės yra teismo nepriklausomumo ir nešališkumo (ne teisėjo nepriklausomumo) vertinimo kategorija, nors šios sąvokos yra glaudžiai susijusios.

- 21 Pagal Teisingumo Teismo 2022 m. kovo 29 d. sprendime (*Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235) nustatytus vertinimo kriterijus Aukščiausiajam Teismui galioja „nepriklausomumo prezumpcija“, kuri gali būti paneigta arba įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuriuo pripažįstama, kad byla nagrinėjantis teisėjas, kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nėra iš anksto pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, arba įrodžius kitas aplinkybes, galinčias pakenkti šio teismo nepriklausomumui ir nešališkumui.
- 22 Remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, nacionalinės teisės aktų nuostatų, kurios yra bylos dėl įsipareigojimų neįvykdymo dalykas, taikymo sritis paprastai turi būti vertinama atsižvelgiant į nacionalinių teismų pateiktą jų aiškinimą (žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija*, C-791/19, EU:C:2021:596, ir jame nurodytą jurisprudenciją). Be to, teisingumo srityje nacionaliniai teismai, vertindami ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje ir Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje nustatytus kriterijus, negali nepaisyti nacionalinės teisės normų, įskaitant konstitucinio rango normas.
- 23 Nacionalinėje (ir tarptautinėje) teisėje nepriklausomumo ar nešališkumo standartas nėra išsamiai apibrėžtas. Net nėra apibrėžiama, kas yra nepriklausomumas ir nešališkumas pagal įstatymą ir kuo gali pasireikšti ar turėtų pasireikšti jų pažeidimas. Taip pat nenustatyta, ar vienintelis nepriklausomumo ir nešališkumo nebuvimo vertinimo kriterijus yra paties teisėjo elgesys ar kitos nuo jo nepriklausančios aplinkybės. 2023 m. vasario 23 d. Aukščiausiojo Teismo nutartyje nurodoma, kad teisėjo paskyrimo aplinkybės pagal *uSN* 29 straipsnio 5 dalį turėtų būti suprantamos ne kaip bendro pobūdžio aplinkybės, susijusios su sisteminiiais teisėjų paskyrimo procedūros sprendimais, o kaip individualios skyrimo aplinkybės, susijusios su konkrečiu teisėju.
- 24 Remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija, teisėjo nepriklausomumą, kaip tai suprantama pagal Konstituciją, sudaro keli esminiai elementai, kaip antai: 1) nešališkumas proceso dalyvių atžvilgiu; 2) nepriklausomumas neteisminių organų (institucijų) atžvilgiu; 3) teisėjo nepriklausomumas valdžios institucijų ir kitų teisminių institucijų atžvilgiu; 4) nepriklausomumas nuo politinių veiksmų, visų pirma politinių partijų, įtakos; 5) vidinis teisėjo nepriklausomumas.
- 25 Išskyrus pirmąjį elementą, susijusį su nešališkumu, kiti elementai iš esmės negali apsiriboti vertinimu vienoje nagrinėjamoje byloje, nes priklausomumas nuo neteisminių institucijų, teisminės valdžios ir institucijų arba politinių veiksmų, visų pirma politinių partijų, iš esmės reiškia, kad teisėjas apskritai netenka nepriklausomumo požymio. Todėl nepriklausomumo nebuvimo konstatavimas šia prasme, apie ką *de facto* kalbama šioje byloje pateiktame prašyme, nėra susijęs su

viena konkrečia byla, nes dėl priklausomumo buvimo visada turi būti imamasi atitinkamų veiksmų, kad teisėjas būtų nušalintas nuo sprendimo priėmimo visose bylose. Taip tuo labiau yra todėl, kad čia kalbama apie norminį, konstitucinį teisėjų skyrimo modelį. Teisėjo „priklausomumo“ nuo veiksmų ar asmenų, dalyvaujančių teisėjo paskyrimo procedūroje, buvimą apskritai pripažinus teisėjo nepriklausomumo nebuvimu, tai reikštų, kad toks teisėjas apskritai nebegali eiti savo pareigų, o galimos jo paskyrimo aplinkybės gali lemti arba paties kandidato į teisėjus, arba paskyrimo procedūroje dalyvaujančių institucijų narių (kurių sprendimams kandidatas įtakos nedaro ir kurie yra priimami laikantis konkrečios įstatyme nustatytos tvarkos) elgesio vertinimą ir tos aplinkybės negali būti vertinamos nepriklausomumo nebuvimo bendrąja prasme aspektu. O jeigu atitinkamos paskyrimo procedūroje sukonkretintos aplinkybės pateiktų teisėjo nušalinimą, tai turėtų būti daroma pagal bendrąsias taisykles, nustatytas įprastoje nušalinimo procedūroje, pavyzdžiui, kai teisėjas turi nagrinėti bylą dalyvaujant KRS nariui, kuris išreiškė savo nuomonę apie jį paskyrimo procedūroje, arba net asmeniui, tuo metu einančiam Lenkijos Respublikos prezidento pareigas, ir kiekvieną kartą nešališkumo vertinimas turi būti atliekamas individualiai.

- 26 Vis dėlto visų pirma abejotina, ar galima laikyti, kad teisėjo paskyrimo aplinkybės (suprantamos siaurai, kaip susijusios su paskyrimo procedūros tvarka ir teisiniu pagrindu, taip pat *in concreto* su pačios paskyrimo procedūros eiga), nenurodant jų pobūdžio, galėjo turėti įtakos vertinant teisėjo nepriklausomumą ar nešališkumą apskritai. Iš tikrųjų šioje byloje pateiktame prašyme daugiausia dėmesio skiriama šiam aspektui ir iš jo kildinamos bendros pasekmės – teisėjo O. N., taip pat priimant skundžiamą sprendimą dalyvavusio Apeliacinio teismo teisėjo negalėjimas eiti pareigų. Šios išvados pagrįstumą, pasak pareiškėjos, patvirtintų tai, kad teisėjas O. N. nepaisė fakto, jog „jo paskyrimas buvo akivaizdžiai ydingas, taip pat ydingas buvo kitų *NeoKRS* teikimu paskirtų teisėjų paskyrimas“. Toks teisėjo statuso aiškinimas peržengia nurodytų kriterijų, kylančių tiek iš ankstesnės Teisingumo Teismo, tiek iš Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, ribas.
- 27 Jurisprudencijoje vyrauja nuomonė, kad nepakanka nurodyti atitinkamo Aukščiausiojo Teismo teisėjo paskyrimo aplinkybes (įskaitant bet kokius paskyrimo procedūros trūkumus) ir jo elgesį po paskyrimo (visų pirma jurisdikcinę, ikiteisminę veiklą, pareiškimus ir teiginius viešojoje erdvėje ar kitą viešą veiklą), dėl kurių gali kilti pagrįstų abejonių, ar jis atitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, o būtina nurodyti ir aplinkybes, rodančias, kad šis trūkumas gali turėti įtakos konkrečios bylos baigčiai, atsižvelgiant į aplinkybes, susijusias su teisių turėtoju ir bylos pobūdžiu.
- 28 Vis dėlto pateikiama ir priešinga nuomonė, t. y. kad vertinant teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo nebuvimą pagal *uSN* 29 straipsnio 5 dalį ir kitus straipsnius, pakanka prielaidos apie tariamai ydingą teisėjo paskyrimą (kalbama apie paskyrimus pagal KRS teikimus, atliktus remiantis nuostatomis, galiojančiomis nuo 2018 m., t. y. remiantis 2017 m. įstatymu), be to, „elgesiu po paskyrimo“ gali būti laikoma teisėjo, kurio nešališkumu ir nepriklausomumu

abejojama, teisminė veikla, prieštaraujanti EŽTT jurisprudencijai ir iš 2020 m. Aukščiausiojo Teismo sprendimo kylančioms išvadoms. Pagal šį sprendimą netinkama teismo sudėtis arba teismo sudėties prieštaravimas teisės aktams taip pat yra tada, kai į teismo sudėtį įeina asmuo, paskirtas į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas KRS teikimu pagal 2017 m. įstatymo nuostatas. Tokiu požiūriu neatsižvelgiama į Konstitucinio Teismo jurisprudencijos visumą ir, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nuomone, jis yra susijęs su antikonstitucinio norminio akto, kaip antai minėto sprendimo, pripažinimu privalomu ir tariamai privalomu visoms Aukščiausiojo Teismo sudėtims.

- 29 Nagrinėjamame prašyme keliamas teisėjų skyrimo „ydingumo“ klausimas, darant nuorodą į standartą, kylantį iš Sąjungos teisės ir EŽTK 6 straipsnio (teisė į teismą), vis dėlto visiškai nevertinama, ar konkrečiomis aplinkybėmis egzistuoja teisėjo ar teismo priklausomybė nuo įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžios dėl teisėjo paskyrimo būdo (aplinkybių) ir kuo ši priklausomybė pasireikštų, arba ar kyla abejonių dėl nešališkumo dėl to, kad paskyrus teisėją jam daromas spaudimas arba jis gauna nurodymus vykdydamas savo pareigas (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas sujungtose bylose C-585/18, C-624/18 ir C-625/18). Aukščiausiojo Teismo teisėjų atveju tai taip pat reiškia, kad individualaus pirmiau nurodytų kriterijų patikrinimo nebuvimas turi būti vertinamas kaip nurodyto Sąjungos teisės standarto, kuris turėjo būti įgyvendintas, pažeidimas. Tik tarsi papildomai buvo nurodyta, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjas O. N. dalyvavo priimant sprendimą dėl rinkimų protestų, susijusių su 2020 m. prezidento rinkimų eiga, palankų politinei partijai, kuriai priklauso laimėjęs kandidatas, todėl jo teisminė veikla galėjo sudaryti palankumo politinei jėgai, kuri jam sudarė galimybę būti paskirtam į Aukščiausiąjį Teismą, įspūdį. Nepriklausomai nuo tokio teiginio pagrįstumo, reikia pažymėti, kad iš tikrųjų kalbama apie teisminės veiklos vykdymą, nepaisant, pareiškėjos nuomone, ydingo paskyrimo į teisėjo pareigas proceso.
- 30 Kai kurios Aukščiausiojo Teismo sudėtys (kalbama apie teisėjus, paskirtus į šį teismą iki 2018 m.), be kita ko, pripažįsta, kad teisėjo elgesys po paskyrimo apima ir šio teisėjo teisminės veiklos vykdymą. 2023 m. vasario 27 d. nutartimi buvo panaikintas 2020 m. balandžio 20 d. Konstitucinio Teismo sprendimo galiojimas tiek, kiek tuo sprendimu buvo pripažintas antikonstituciniu 2020 m. sprendimas, kurį priimant dalyvavo pirmiau nurodytą nutartį priėmę teisėjai, savo pačių antikonstitucinį sprendimą įvertinę kaip teisingą ir tariamai sukeltą teisines pasekmes, taigi akivaizdžiai nesilaikant iš principo *nemo iudex in causa sua* kylančio standarto.
- 31 Be to, 2023 m. balandžio 4 d. nutartimi Aukščiausiasis Teismas kreipėsi į Aukščiausiojo Teismo išplėstinę teisėjų kolegiją su klausimu, ar iš *uSN* 29 straipsnio 5 dalies matyti, jog tam, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjas būtų nušalintas nuo bylos nagrinėjimo, būtina, kad kartu būtų įvykdytos visos joje aprašytos sąlygos, dėl kurių Aukščiausiojo Teismo teisėjas neatitinka nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, ar visgi pakanka, kad konkrečiomis bylos aplinkybėmis atsirastų tik viena iš šių sąlygų.

- 32 Tokia išvada, grindžiama tik tokia prielaida, iš tiesų būtų fiktyvi, nacionalinėje ir Sąjungos teisėje nežinoma ir lemtų teisėjo teisės eiti šias pareigas paneigimą. Be to, iš tiesų kiekvienu atveju būtų vertinamas ne teisėjas, o prezidento prerogatyva jį skirti, kuri negali būti peržiūrima remiantis nuostatomis, kurios nekyla iš Lenkijos Respublikos Konstitucijos. 2012 m. birželio 5 d. sprendime Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Lenkijos Respublikos Konstitucijos 179 straipsnis yra „išsami norma, kai kalbama apie Lenkijos Respublikos prezidento kompetencijos, susijusios su teisėjų skyrimu, apibrėžimą, nes joje reglamentuojami visi būtini paskyrimo procedūros elementai“.
- 33 Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje nurodė, kad Lenkijos teisės sistemoje teisėju laikomas asmuo, gavęs iš Lenkijos Respublikos prezidento paskyrimo aktą, o teisėjo nušalinimo nuo bylos nagrinėjimo pagrindai turi kilti iš Lenkijos Respublikos Konstitucijos ir ja grindžiamų įstatymų. Lenkijos Respublikos prezidento prerogatyva negali būti kontroliuojama teisminės valdžios.
- 34 Visiškas teisėjo nusišalinimas nuo bylų nagrinėjimo reikštų *de facto* – prieštaraujantį įstatymui ir, dar svarbiau, Lenkijos Respublikos Konstitucijai ir Sąjungos teisei – tokio teisėjo pareigų „sustabdymą“. Tokią pat poziciją išreiškia Konstitucinis Teismas dėl visiško „nušalinimo“ nuo bylų nagrinėjimo poįstatyminiu aktu (Aukščiausiojo Teismo sprendimu), kuriuo *ab initio* sukuriamas savotiškas teisėjo, išėjusio į pensiją, institutas. Vykdamat prerogatyvas, taigi ir teisėjų skyrimo srityje, nereikalaujama, kad Lenkijos Respublikos prezidento priimti sprendimai dėl asmenų būtų pagrindžiami.
- 35 Remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija, Lenkijos Respublikos Konstitucijos 179 straipsnio reikalavimas dėl KRS teikimo yra reikšmingas prezidento veiksmų laisvės susiaurinimas, nes jis negali paskirti bet kurio asmens, atitinkančio reikalavimus, keliamus kandidatams į teisėjus, o tik tą asmenį, kurio kandidatūrą apsvarstė ir nurodė KRS. Lenkijos Respublikos Konstitucijoje nustatyta, kad Lenkijos Respublikos prezidento prerogatyvos įgyvendinimas priklauso nuo to, ar KRS pateikė atitinkamą teikimą, o teisėjo statusas suteikiamas tik paskyrimo aktu. Vis dėlto Lenkijos Respublikos Konstitucijoje tiesiogiai nenustatyti etapai iki teikimo ir kvalifikaciniai reikalavimai, kuriuos turi atitikti kandidatas į teisėjus. Prezidento įgaliojimai yra nepriklausomo pobūdžio, jis juos vykdo savo vardu, savo sąskaita ir savo atsakomybe.
- 36 Lenkijos Respublikos prezidento nutarimas dėl paskyrimo į teisėjo pareigas nėra administracinis aktas ir nepriklauso administracinio teismo jurisdikcijai, o pats paskyrimas nėra administracinis klausimas. Nėra procedūros, pagal kurią būtų galima įvertinti Lenkijos Respublikos prezidento vykdomo šių įgaliojimų įgyvendinimo pagrįstumą, teisingumą ar pasekmes. Tokios peržiūros procedūros neįmanoma sukurti nei atsižvelgiant į tarptautinį standartą, nei įstatymo lygmeniu. Teisėjo paskyrimas yra konstitucinės teisės aktas, kurio šaltinis tiesiogiai yra konstitucinė norma. Tai nėra administracinės teisės aktas. Todėl jokia institucija nėra įgaliota tikrinti jos teisingumo ar pasekmių. EŽTT taip pat nėra institucija,

turinti teisę vertinti Lenkijos Respublikos prezidento naudojimąsi konstitucine prerogatyva. Lenkijos Konstitucijoje įtvirtintas teisėjo skyrimo modelis susijęs su būtinybe užtikrinti, kad teisėjo statusas būtų neginčijamas, kad jis nebūtų veikiamas bandymų jį užginčyti ieškant bet kokių aplinkybių, kurios galėtų turėti įtakos paskyrimo procedūros teisingumo vertinimo etape prieš Lenkijos Respublikos Prezidento atliekamą paskyrimą. Taip suprantamas statuso neginčijamumas yra akivaizdus nepašalinamumo, kuris nėra numatytas kaip teisėjo „privilegija“, bet įtvirtintas teisės į teismą garantijose, įskaitant galutinių teismo sprendimų stabilumą, garantijos komponentas.

- 37 Pagal Lenkijos Respublikos Konstitucijos 179 straipsnį, siejamą su 144 straipsnio 3 dalies 17 punktu, taip pat pagal Sąjungos teisę teisėjo paskyrimas negali būti tik simbolinis aktas, neturintis realių praktinių pasekmių. Teisėjo paskyrimas kartu yra ir įgaliojimų vykdyti teisminę valdžią suteikimas atitinkamam asmeniui. Išvada, kurioje remiamasi teisėjo paskyrimo aplinkybėmis, kurios galėtų būti pripažintos neigiama jo nepriklausomumo ir nešališkumo patikra, kiekvienu atveju apribotų ar užkirstų jam kelią vykdyti teisminę valdžią.
- 38 Nesant aiškaus konstitucinio pagrindo, demokratinėje teisinėje valstybėje, taip pat ir Sąjungos teisėje, teisėjo paskyrimo negalima ginčyti jokia procedūra. Įvykdžius konstitucinius reikalavimus teisėjo įgaliojimai suteikiami visa teisės normose nustatyta apimtimi, o iš to kylantis pareigų stabilumo ir nepašalinamumo principas iš tiesų padeda įgyvendinti teisės į teismą garantiją, kaip tai suprantama pagal Lenkijos Respublikos Konstitucijos 45 straipsnio 1 dalį, taip pat ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio pirma pastraipa. Kita vertus, įgaliojimų suteikimo akto ir jo galiojimo vertinimas pagal Lenkijos teisę negali būti vertinamas pagal Sąjungos teisę. Nepriklausomumas ir nešališkumas jokių būdu nėra susiję su procedūra, pagal kurią teisėjas buvo paskirtas, jei ji vykdoma demokratinėje valstybėje. Nei konstitucinės normos, nei Europos Sąjungos teisės nuostatos ne tik nesuteikia pagrindo suabejoti teisėjo nepriklausomumu dėl jo paskyrimo procedūros, bet iš tikrųjų yra skirtos šiam nepriklausomumui užtikrinti, taip apsaugant jį nuo bet kokios išorinės įtakos – tiek įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų, tiek teismų sistemos.
- 39 Kaip jau nurodyta, Sąjungos teisėje taip pat negalima rasti pagrindo ginčyti teisėjo paskyrimą valstybėje narėje ir taip užkirsti jam kelią vykdyti savo pareigas, taigi visų pirma priimti sprendimus. Tai liudija ir pareiškėjos nurodyta aplinkybė, kad teisėjas O. N. buvo paskirtas į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas „puikiai žinant“ apie Vyriausiojo administracinio teismo priimtą nutartį, kuria buvo sustabdytas KRS nutarimo vykdymas dalyje dėl prašymo skirti, be kita ko, jį į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas. Pareiškėjos nuomone, tai rodo, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjas O. N. nepaiso įstatymų. Tik nelabai aišku, kuo remdamasi pareiškėja daro tokias išvadas. Visų pirma reikia pažymėti, kad O. N. (kuris tuo metu dar nebuvo teisėjas) nedalyvavo jokiame procese Vyriausiajame administraciniame teisme dėl apsaugos priemonės, susijusios su KRS nutarimu, taikymu, todėl jam nebuvo įteikta pareiškėjos nurodyta nutartis ir nėra nieko, kas rodytų, kad jis žinojo apie kokią nors apsaugos priemonę. Taigi vien dėl šios

priežasties siūlymas į tai neatsižvelgti yra klaidingas. Iš tiesų neatsižvelgti būtų galima tik puikiai žinant, kad tokia nutartis buvo priimta ir kas konkrečiai turėjo būti tokios nutarties dalykas. Todėl neaišku, iš kokių aplinkybių pareiškėjos advokatas daro išvadą, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjas O. N. žinojo apie laikinąją apsaugos priemonę ir jos nepaisė. Jei advokatas tai daro remdamasis 2020 m. sausio 23 d. nutarimu, kuriame kalbama apie „žinias, gautas iš žiniasklaidos“, tai net nepaisant to, kad jis buvo priimtas pažeidžiant procedūrą ir yra *de facto* teisinė norma, jame pateiktos išvados šiuo klausimu visiškai neatitinka tiesos, yra neįrodytos šį pagrindimą pasirašiusių asmenų insinuacijos ir negali sudaryti faktinių aplinkybių. Be to, net jei kandidatas iš žiniasklaidos būtų gavęs bendriausių žinių apie patį nutarties dėl apsaugos priemonės buvimo faktą, jis galėtų tikėtis, kad ši nutartis, remiantis civiliniam procesui taikomomis taisyklėmis, atitiks šias taisykles, t. y. bus susijusi su ta KRS nutarimo dalimi, kuri negaliojo. KRS nutarimas dėl O. N. buvo galutinis ir vykdytinas, todėl šiuo atžvilgiu net nebuvo leistina ir procedūriškai įmanoma taikyti apsaugos priemonę. Taigi paskyrimo dieną nebuvo galima manyti, kad Vyriausiasis administracinis teismas, priimdamas sprendimus, taip pat nutartis dėl apsaugos priemonės taikymo, šturkščiau pažeis įstatymus. Tokią prielaidą būtų galima daryti tik susipažinus su visa nutartimi, o to dėl nurodytų gana objektyvių priežasčių negalėjo būti. Bet koks vėlesnis kišimasis į KRS nutarimo turinį yra nereikšmingas, nes dėl akivaizdžių priežasčių jis negali turėti jokio atgalinio poveikio. Nepaisant to, kas išdėstyta, tokia „apsaugos priemonė“ neturi jokio poveikio viešojoje teisėje ir Lenkijos Respublikos prezidento atžvilgiu.

- 40 Pareiškėja, remdamasi, kaip ji teigia, paskyrimo procedūros trūkumais, iš tiesų ginčija teisėjo statusą, o ne siekia nušalinimo pagal aplinkybes, kurios gali rodyti teisėjo šališkumą konkrečioje byloje. Toks prašymas yra *de facto* fiktyvus prašymas, kuriuo siekiama užginčyti, nors tai yra neleistina pagal Sąjungos teisę ir valstybės narės Konstituciją, teisėjo paskyrimą, o tai neįmanoma nei pagal nacionalinę, nei pagal Sąjungos teisę, todėl, Aukščiausiojo Teismo nuomone, jis turėtų būti atmestas.
- 41 Antrasis klausimas yra susijęs su jau nurodytomis procesinėmis priemonėmis – ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, siejamos su Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio pirma pastraipa, kontekste – ir iš esmės su tuo, ar egzistuoja veiksmingas ir pakankamas pagal įstatymą įsteigto teismo, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, kriterijų laikymosi mechanizmas, jei pagal nacionalinę teisę šalims suteikiama teisė prašyti patikrinti su paskyrimo procedūra ir teisėjo elgesiu po paskyrimo susijusių aplinkybių visumos poveikį teisėjo nešališkumui ir nepriklausomumui nagrinėjamoje byloje pagal vadinamąjį nešališkumo testą arba prašymą dėl teisėjo nušalinimo.
- 42 Nepaisant Sąjungos teisės nuoseklumo ir vienodumo principo, Aukščiausiam Teismui nėra žinoma, kad, be Lenkijos, kitų valstybių narių teisinėse sistemose būtų priimta naujų procedūrinio ar sisteminio pobūdžio sprendimų, kuriais nacionalinės teisės nuostatos būtų suderintos su reikalavimais, kylančiais iš nurodytos Teisingumo Teismo jurisprudencijos. Aukščiausiojo Teismo vertinimu,

prejudiciniame klausime nurodytomis nuostatomis siekiama suderinti Lenkijos teisės normą dėl teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo patikrinimo leistinumą su išvadomis, kylančiomis iš pirmiau nurodytų Teisingumo Teismo sprendimų. Jais taip pat siekiama nustatyti teisminę galimybę patikrinti „pagal įstatymą įsteigto teismo“, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnį, kriterijų.

- 43 Pirmiau nurodytos priemonės atrodo pakankamos, kad būtų galima nustatyti, ar teismo sudėtis yra tinkama, juolab kad, nepaisant jų viešumo ir net kartais žiniasklaidos raginimo jomis pasinaudoti, jų skaičius yra labai mažas, o tai reiškia, kad proceso šalys iš tikrųjų labai retai užginčija Aukščiausiojo Teismo teisėjų, įskaitant paskirtus nuo 2018 m., nešališkumą ir nepriklausomumą. Civilinėse bylose (Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų kolegijoje) nuo to laiko iš viso pateikta apie 40 prašymų dėl teisėjo nušalinimo ir patikrinimo atlikimo. Atsižvelgiant į tai, kad Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų kolegijai tenka nuo 5 000 iki 7 000 bylų per metus, tai iš esmės yra nereikšminga dalis.
- 44 Numatytų priemonių pakanka šalies teisei į tinkamai suformuotą teismo sudėtį įgyvendinti, žinoma, jeigu jas tinkamai taiko tiek šalys, tiek Aukščiausiasis Teismas. Kalbama tiek apie proceso šalies atitinkamų pagrindų formulavimo priimtinumą, tiek apie Aukščiausiojo Teismo ar kito teismo teisėjo sprendimų priėmimą, apie Aukščiausiojo Teismo teisėją ir jam dalyvaujant priimtų sprendimų užginčijimą dėl įvairių aplinkybių. Racionalaus įstatymų leidėjo prielaida ir legalizmo principas (Lenkijos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnis), taip pat Sąjungos principai reikalauja, kad vertinimo neturėtų sudaryti sprendimo „ginčijimas“ ar teisėjo statuso „ginčijimas“ ir kad tai turėtų būti daroma pagal atskiruose teisės aktuose nustatytą tvarką ir principus (dabar tokiais laikytini KPC 49 straipsnis ir *uSN* 29 straipsnio 5 dalis ir kiti straipsniai). Vis dėlto pastarųjų metų jurisprudencija rodo kitokią tendenciją, t. y. kad Lenkijos Respublikos Konstitucijos, nacionalinių įstatymų ir Sąjungos teisės nuostatos dažnai yra tik pretekstas teisėjų kolegijoms (ypač toms, kurias sudaro iki 2018 m. į Aukščiausiąjį Teismą paskirti teisėjai) formuluoti vertinimus ir imtis teisminės veiklos, kuri neturi jokio norminio pagrindo teisės aktuose. Kai kurios Aukščiausiojo Teismo sudėtys nusprendžia, kad rėmimasis vien paskyrimo aplinkybėmis pateisina prašymo traktavimą kaip prašymą nušalinti teisėją, nors toks aiškinimas tiesiogiai prieštarauja tiek nurodytoms teisės nuostatomis, tiek Konstitucinio Teismo sprendimams, be to, taip pat neturi jokio pagrindo pagal Sąjungos teisę.
- 45 Tai, kas išdėstyta, kiltų iš to, kad neįmanoma praktiškai taikyti *uSN* 29 straipsnio 5 dalies. Pavyzdžiui, 2022 m. lapkričio 15 d. nutartyje Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo patikrinimo trūkumai yra sisteminiai ir tokie rimti, kad dėl jų praktiškai neįmanoma juo pasinaudoti kaip veiksminga teisinės gynybos priemone. Jie paverčia šią priemonę iš esmės iliuzine, o atsisakymas ją taikyti – arba formalių reikalavimų, dėl kurių praktiškai sumažėja jos veiksmingumas, nesilaikymas – neturėtų būti laikomas nepakankamo šalies rūpestingumo išraiška.

- 46 Kitoje 2023 m. vasario 27 d. nutartyje Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad Aukščiausiojo Teismo įstatyme nustatyto testo konstrukcija taikliai apibūdinama kaip procedūra, kuria siekiama užkirsti kelią EŽTK 6 straipsnio 1 dalies taikymui, kaip išaiškino EŽTT sprendimuose bylose prieš Lenkiją (*Reczkowicz, Dolińska-Ficek ir Ozimek ir Advance Pharma sp. z o.o.*), kuriuose rėmėsi Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos sprendimu byloje *Guómundur Andri Astraósson prieš Islandiją* (peticijos Nr. 26374; 2020 m. gruodžio 1 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos sprendimas). Iš tiesų šiame 2020 m. gruodžio 1 d. sprendime buvo nuspręsta, kad sąvoka „įsteigimas pagal įstatymą“ apima ir teisėjų paskyrimo procedūrą (228 straipsnis), o teisminė institucija, neatitinkanti nepriklausomumo – ypač vykdomosios valdžios atžvilgiu – ir nešališkumo reikalavimų, negali būti vadinama „teismu“ pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį. Dėl šios priežasties Strasbūro teismas nusprendė, kad vertinant, ar teismas atitinka būtiną nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimą, atsižvelgiant į tą patį tikslą, reikia atsižvelgti ir į jo narių skyrimo būdą. 2020 m. gruodžio 1 d. sprendime buvo priimtas ir aprašytas trijų etapų testas, kuris turi būti taikomas visose bylose, kai kyla abejonių dėl tinkamo bylą nagrinėjančio teisėjo paskyrimo. Visi jo elementai taikomi, kai nacionalinės teisės pažeidimas nustatomas teisėjo paskyrimo procedūroje (toliau nagrinėjamas jo pobūdis – antrasis etapas, ir tai, ar tam tikro pobūdžio nacionalinės teisės pažeidimas buvo nustatytas ir ištaisytas nacionalinių teismų – trečiasis etapas). Šio testo elementai, žinoma, susiję su nepriklausomumu ir nešališkumu, suprantamais objektyviai, o ne subjektyviai.
- 47 O tai, kad ši priemonė veikia (tai iš esmės yra kitas klausimas), rodo jau Aukščiausiojo Teismo sprendimai, priimti kitose bylose. Svarbu tai, kad šiose bylose Aukščiausiojo Teismo sudėtys buvo suformuotos iš teisėjų, paskirtų į šį teismą iki 2018 m. (be teisėjų, paskirtų nuo 2018 m.). Kitaip tariant, kol šie teisėjai priima sprendimus „savo grupės viduje“, jie nemato jokių kliūčių taikyti įstatymo nuostatas, kad būtų nušalintas kitas Aukščiausiojo Teismo teisėjas (paskirtas pagal 2017 m. įstatymą), remdamiesi, kaip minėta, paskyrimo procedūros trūkumais ir tuo, kad šis teisėjas dėl šių tariamų trūkumų neatsistatydino. Vis dėlto iš *uSN* 29 straipsnio 5 dalyje vartojamos formuluotės matyti, kad reikia patikrinti ne tik tą aplinkybę (paskyrimo), bet ir tai, ar nagrinėjamos bylos aplinkybėmis paskyrimo aplinkybės ir teisėjo elgesys po paskyrimo gali lemti nepriklausomumo ar nešališkumo standarto pažeidimą, turintį įtakos bylos baigčiai, atsižvelgiant į aplinkybes, susijusias su teisės turėtoju ir bylos pobūdžiu.
- 48 Apibendrinant galima teigti, kad nacionalinėje teisėje yra nustatytos priemonės, skirtos Aukščiausiojo Teismo teisėjų nešališkumui ir nepriklausomumui patikrinti. Tinkamai jas naudojant pasiekiamas tinkamas rezultatas. Jeigu šalis tinkamai pasinaudoja prašymu dėl teisėjo nušalinimo arba vadinamuoju nešališkumo testu, o jas nagrinėjantis teismas taiko (taip pat tinkamai) teisės nuostatas, teismas yra suformuotas tinkamai.
- 49 Be to, reikia pažymėti, kad proceso (visų pirma civilinio) šalys nedažnai naudojasi tiek prašymu dėl teisėjo nušalinimo, tiek nešališkumo testu, o iš tikrųjų – vertinant

iš visų Aukščiausiajame Teisme nagrinėjamų bylų perspektyvos – naudojami jais labai retai. Todėl kyla klausimas, ar, jei šalis nesinaudoja jai suteiktomis procesinėmis teisėmis, neginčija teismo sudėties konkrečioje byloje (žinoma, šiuo atveju taip nėra), apskritai galima kalbėti apie nacionalinei ir Sąjungos teisei prieštaraujančią teismo sudėtį. Jeigu, pačios šalies požiūriu, vertinimas turi būti susijęs su išoriniu nepriklausomumu, taigi ir su trečiųjų asmenų, visų pirma proceso šalių, suvokimu, esant situacijai, kai šalys neabejoja bylą nagrinėjančio teisėjo nepriklausomumu ir nešališkumu, neįmanoma daryti išvados, kad galima kalbėti apie tai, jog teismas nesilaiko nacionalinės ir Sąjungos teisės reikalavimų. Taip yra todėl, kad tik šis išorinio nepriklausomumo elementas gali lemti, kad teisėjas, atsižvelgiant tiek į tai, kaip vyko jo paskyrimo procedūra, tiek į jo elgesį po paskyrimo, galėtų būti tikrinamas, ar atitinka nepriklausomo teismo kriterijų konkrečioje byloje, neatsižvelgiant į jo konstitucinį statusą kaip tokį.

- 50 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Aukščiausiasis Teismas pateikė Teisingumo Teismui nurodytus prejudicinius klausimus.